O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O’RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI

PEDAGOGIKA FAKULTETI

PSIXOLOGIYA KAFEDRASI

KURS ISHI

MAVZU : Ko’rish illyuziyalari

(SHakl va fon

Bajardi: Xabibaullaev Iqbol

Ilmiy raxbar: p.f.n T. G. Suleymanova

Andijon 2015

Kirish

Odamning krzi – rta sezuvchan, nozik va murakkab «asbob». Ammo, u µam ba’zi-ba’zida adashib turishga moyil. Uning adashishi, ayniisa krrish illyuziyalarida yaiiol namoyon brladi.

Idrok illyuziyalari (lotincha «illusio» - xato, yanglishish srzlaridan olingan) – narsa yoki µodisalarni notrIri, yanglish krrinishda idrok etishdan iboratdir.

Jrlimizda vazni bir xil, ammo µar xil kattalikdagi ikki xil luIat kitob bilan katta jurnalni olsak, negadir µajman kattaroi brlgan jism (bizning misolda jurnal) oIirroi brlib tuyuladi. Biroi aytildi-ku, vazni bir xil . . .¥ayronmisiz? ¥ech iisi yrk, XIX asrda olimlar µam shunday µayron iolib yoia ushlagandilar. Buni psixologiyada illyuziya deydilar. Bu SHarpantьe illyuziyasi.

¥arakatlanayotgan tramvay vagonining oxiriga rtib, ortda iolayotgan temir yrlga bir iarangchi. Nimani krrayapsiz? Temir izlar krrinishida sizdan uzoilashib ketayaptimi? Nega ikki temir izning orasidagi masofa µar yerida turlicha? Aµir bunday izlardan µarakatlanib brlmaydi-ku! Izlar orasidagi masofa esa, aslida tramvaylar deposidan tortib oxirgi shoµ bekatgacha bir xil. Yana illyuziya. Bu Pontso illyuziyasi.

Demak, illyuziyalar voielikni, undagi narsa yoki µodisalarni asliga trgri kelmaydigan (noadekvat – J.N.E.) tarzda idrok etishdir. Illyuziyalarning sabablari xilma-xil brlishi mumkin:

1. Odamning tajribasi;
2. Analizatorlarning xususiyatlari;
3. Idrok etish sharoitining rzgarishi;
4. Fizikaning muayyan ionunlari;
5. Sezgi a’zolaridagi iandaydir nuison va µakozo.

Umumiy ravishda idrok illyuziyalar orasida keng tarialgan krrish illyuziyalarini 2 guruµga brlish mumkin:

1-guruµ. Fan xususiyatlari tufayli paydo brladigan illyuziyalar.

2-guruµ. SHaklning rzgargan tarzda aks ettirilishi tufayli paydo brladigan illyuziyalar.

Biz ushbu irllanmada asosan fon xususiyatlari sababli paydo brluvchi krrish illyuziyalarning paydo brlishiga xos ayrim «sirlar»dan sizni voiif iilsak, degan edik.

1. Trі rang fonda shakllarning rangi asliga nisbatan biroz ochroi va aksincha, brlib tuyuladi (oppoi krylakdagi siyoµ doIini tasavvur iiling).

2. Fon va undagi shaklni idrok etayotganda, odam eng avval µajman kichikroIini krradi. (katta oppoi devorga osilgan portretni krz oldingizga keltiring).

£΄lanmaning ilovasida (15-26 rasmlar) izoµsiz illyuziyalarning berilishi sizni musta³il taµlil ³ilishga undaydi deb umid ³ilamiz.

Mana endi irllanmadagi illyuzor rasmlar bilan tanishsangiz µam brladi.

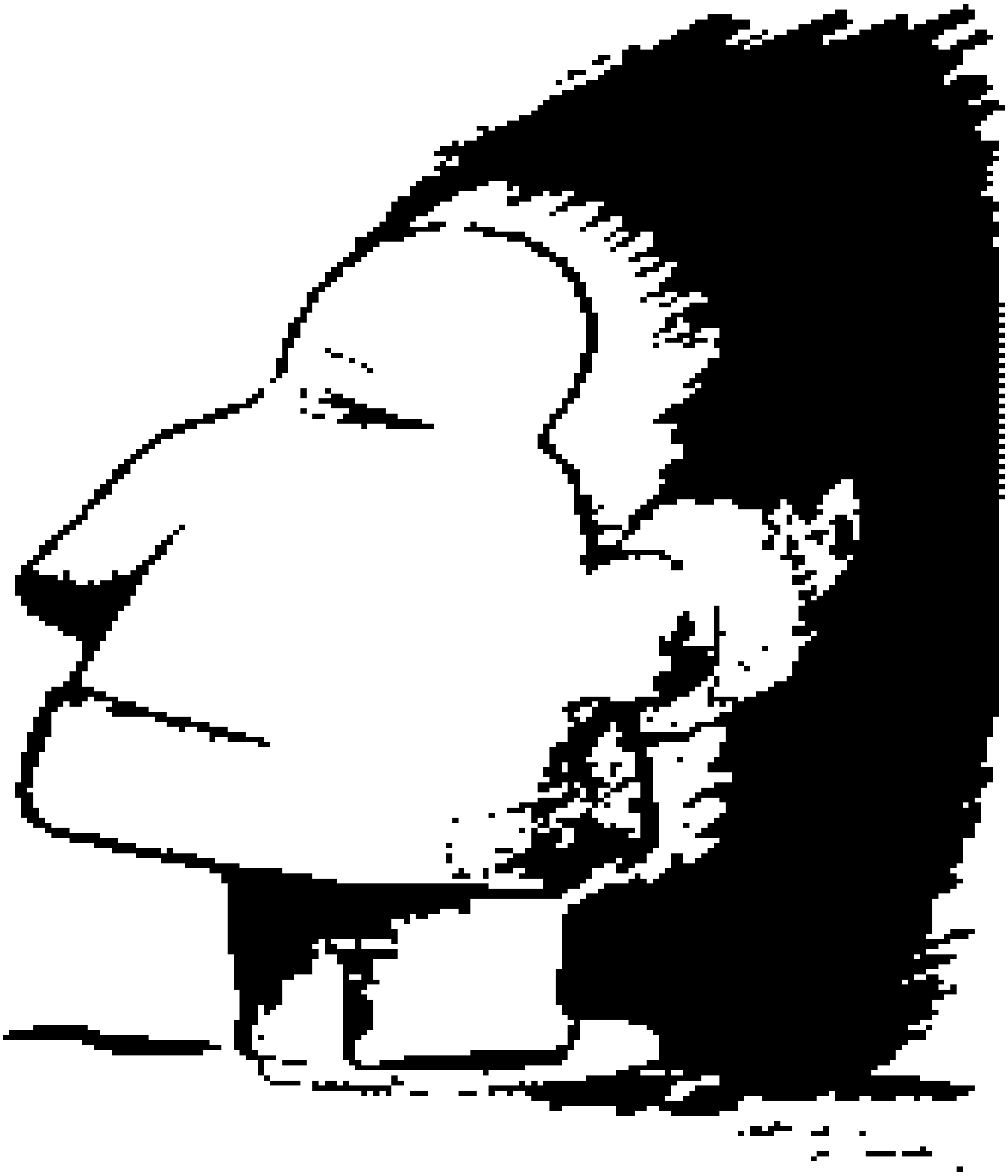

1-rasm. Agar diiiat bilan rasmning iora rangli shakllariga iarasak biz chap tomonga nigoµ tashlagan µindyning tasvirini krramiz. Rasmdagi iora rangli shaklar oi fonga µajman kichikroi brlgani sababli biz eng avvalo, aynan µindu tasvirini krrib turibmiz.

Agar diiiatimizni shaklga nisbatan µajman kattaroi brlgan oi fonga iaratsak (bu biroz iiyin brlishi tabiiy), rasmda bizga oriasi bilan rgirilib turgan shamol xalilaridan biri (deylik eskimoslar)ning vakili yoki shunchaki iishning sovuIida ialin kiyingan kishining tasvirini krrishimiz mumkin.

2-rasm. Agar diiiat bilan rasmning iora rangli shakliga iarasak (eng avval ana shu shakl krzga tashlanadi, zero u oi fonga nisbatan µajman kichikroi), unda saksofon musiiiy asbobini chalayotgan kishining tasvirini krramiz.

Agar diiiatimizni shaklga nisbatan µajman kattaroi brlgan oi fonga iaratsak, rasmda bizga iarab turgan ayol yuzini krrishimiz mumkin.

V

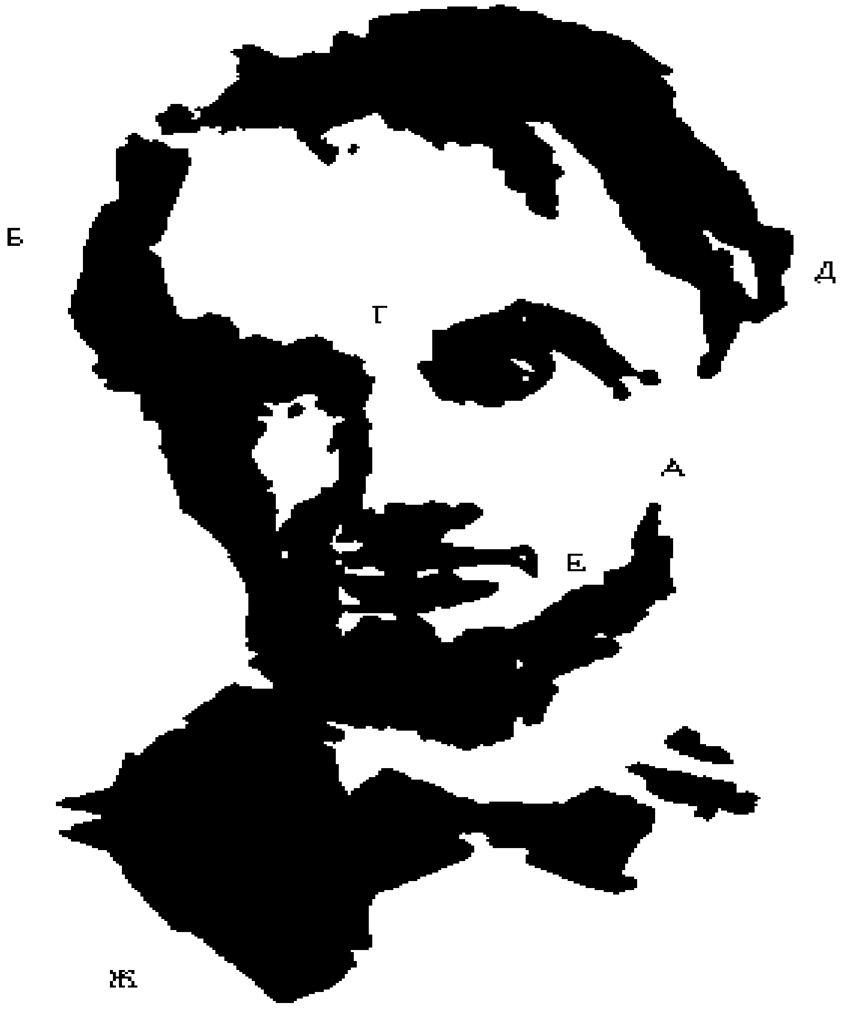

3-rasm. Agar diiiatimiz rasmning oi rangli foniga iaratilsa, tasvirda erkak kishining yuzini, agar rasmning iora rangli shakllariga iaratilsa, masiaraboz (V), shilliiiurt (G), it (J), iush (E) va tik turgan odamning (B) shamoyilini krramiz. E’tibor bering oi fonda kishi yuzidan tashiari mavjud brlgan ob’ektlar (baliicha (D), sichion (A)) iora rangli ob’ektlarga nisbatan kechroi payiab olinadi.

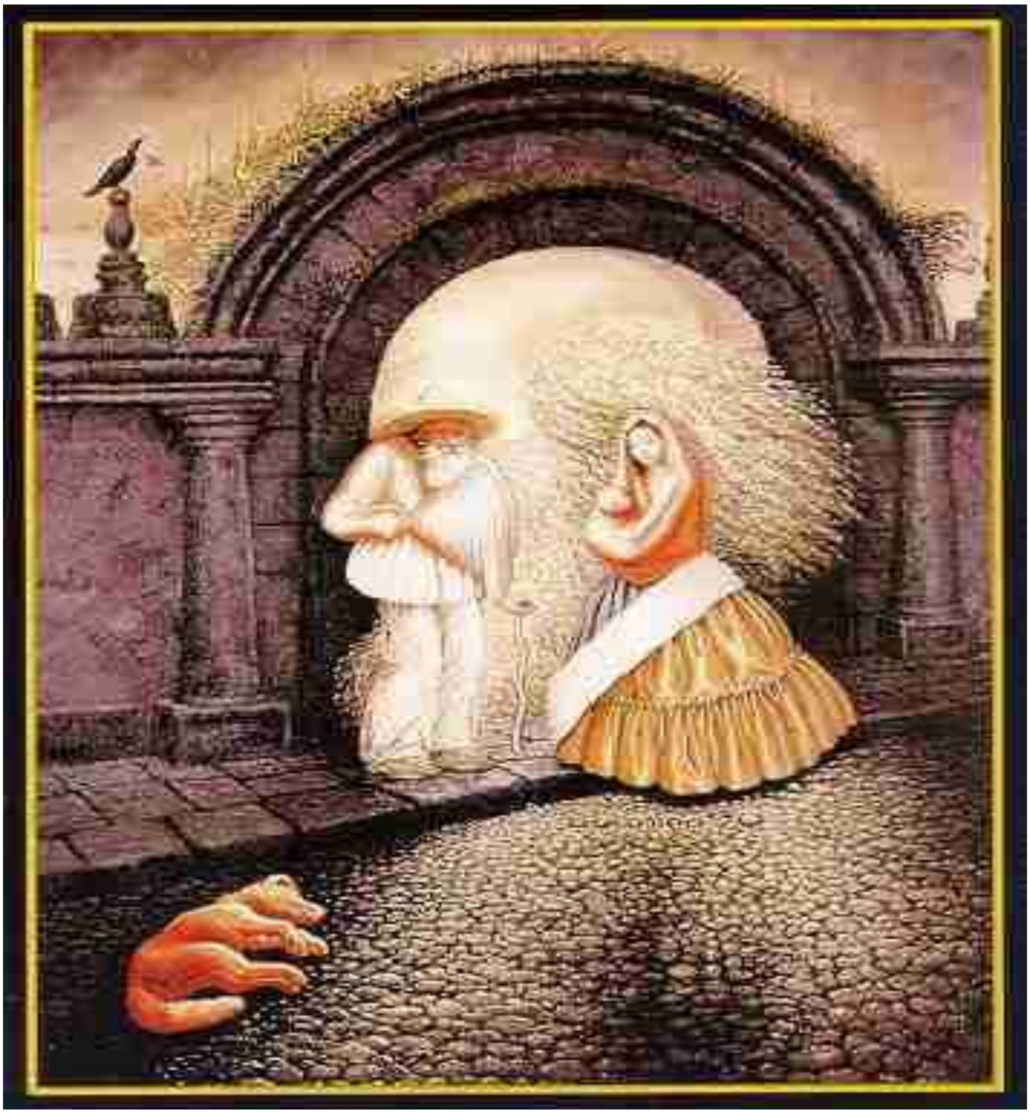

4-rasm. Agar biz diiiatimizni rasmdagi oi rangli shakllarga (aynan ular μajman kichikligi sababli birinchi navbatda krzga tashlanadi) iaratsak, bir necha kishining yuz-iiyofasini krramiz. Bordi-yu, biroz urinib diiiatimizni rasmning iora foni va oi fondagi iora shakllarga iaratsak, biz oddiy rrta asr shaμarlaridan birining krchasiga tegishli tasvirni krrishimiz mumkin.

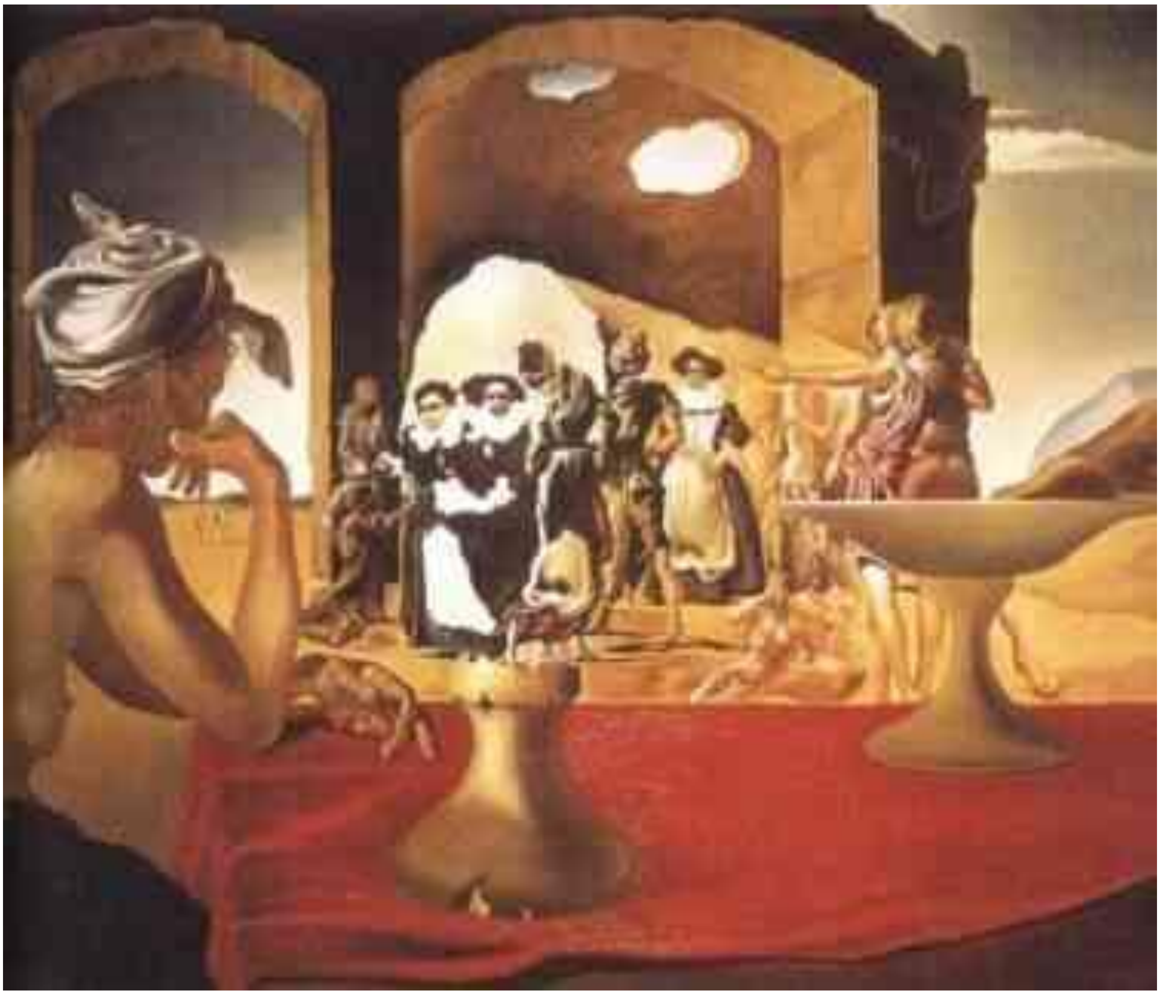

5-rasm. Krrib turganingizdek, rasmning markazida bir necha diniy xizmatchi ayollar turishibdi (aynan ular oi fondagi µajman kichik shakllardir). Agar diiiatimizni ularning oi foniga iaratsak, biz mashµur Salьvador Dalining byustini krramiz. Byustni tasvirlagan oi fon µajman kattaroi brlgani uchun Dalini «krrishga» iiynalamiz.

6-rasm. Rasmda jasur Don-Kixot, uning µamroµi Sancho µamda «yovuz» tegirmonlar tasvirlangan. Albatta, dastlab bizning e’tiborimiz rasmning markazidagi iora rang bilan chizilgan ikki yrlchi va ularning «trasporti»ga iaratiladi. Bu yerdagi oi fonda esa tegirmonlar krrinib turibdi. Rasmning iuyi iismida aksincha iora fondagi detallari (krz - iuloilari) krrinib turibdi.

7-rasm. Ushbu rasmda psixologiyada juda mashμur brlgan tasvirlardan biri ifodalangan. Uning siri oddiy. Agar diiiatimiz markazidagi oi rangli shaklga iaratilsa, kimdir ajoyib guldonni, yana ba’zilar oddiy krzani krrishi mumkin. Bordi-yu, diiiatimiz iora fonga iaratilsa, u yerda biz bir-biriga tikilib turgan ikki kishining yuzini krramiz.

8-rasm.

Mazkur rasmda µam avvalgi rasmda b´lgani kabi ³ora rangdagi shakllardan bir-biri bilan suµbatlashayotgan ikki ayol tasvirini k´rishimiz mumkin. Markazdagi o³ fon esa bizga ³arab jilmayib turgan oddiygina ... «jin»ni k´rsatib turibdi.

9- rasm.

Rasmda murakkab tasvir ifodalangan. Uning murakkabligi shundaki, unda umumiy ³ora fonda o³ shakl, o³ fonda µajman kichikro³ ³ora shakllar tasvirlangan. Umumiy ³ora fondagi o³ shaklda biz odam bosh suyagining tasvirini, o³ fondagi ³ora shakllarda esa maµbubasiga sevgi isµor etayotgan aktyorni k´rish mumkin.

10-rasm. Ushbu rasmda µam avvalgi rasmda b´lgani kabi umumiy ³ora fondagi o³ shaklda odam bosh suyagining yuz ³ismini, o³ fondagi ³ora shakllar esa ³uzguga termulib turgan ayolni tasvirini ifodalab turibdi.

11-rasm. Rasmdagi o³ fonga e'tibor ³aratganimizda, bizdan negadir µafa b´lib (albatta, bu µazil) ´girilib turgan yosh ³izni, ³ora shakllarga ³araganda esa m´ylovdor bir amakini k´rib turibmiz. Balki bu ´sha «µafaxon» ³izga «dugonalari» bilan aylanishga chi³ishni mann etgan otadir? (Kim biladi deysiz).

12-rasm. Ushbu rasmda µam avvalgi rasmda b΄lgani kabi ikki kishi tasvirlangan. Biri – yosh ³iz. Uni biz rasmning o³ foniga e’tibor berib k΄rishimiz mumkin. Ikkinchisi – keksa ayol. Uni esa ³ora shakllarga ³arab pay³ay olamiz.

13-rasm.

Ushbu rasmda µam avvalgi rasmlardagidek fon va shakl ikki kishining tasvirini namoyish etadi. Markazdagi o³ fon bizga keksa otaxonni k´rsatsa, umumiy o³ fondagi ³ora shakllar ³aerlargadir ´ychan nigoµ tashlayotgan yigitni namoyon etadi.

14-rasm. S´nggi rasmning µech ³anday siri y´³. £op-³ora fondagi o³ shakllar bizga yuzida µali bor, k´zoynak ta³³an kishi ³iyofasini k´rsatib turibdi. Ґammasi kundek ravshan. Ammo rasmni ´zingiz tarafga 90 gradusga burib, s´ngra unga ³arang-chi. Negaldir avval ya³³ol k´rinib turgan ³iyofani pay³ash ³iyin b´lmayaptimi? £iyofa ´rniga ³andaydir yozuvni va µarflarni (balki, imzoni) k´rmayapsizmi?

Biroz muloµaza yuritib k´ringchi. Bizda esa µozircha shunday faraz paydo b´ldi: fon xususiyatlari sababli µosil b´ladigan illyuziyalar nafa³at fon va undagi shakl µajmiga, balki µar ikkisining fazodagi joylashuviga µam bo²li³ b´lsa kerak.

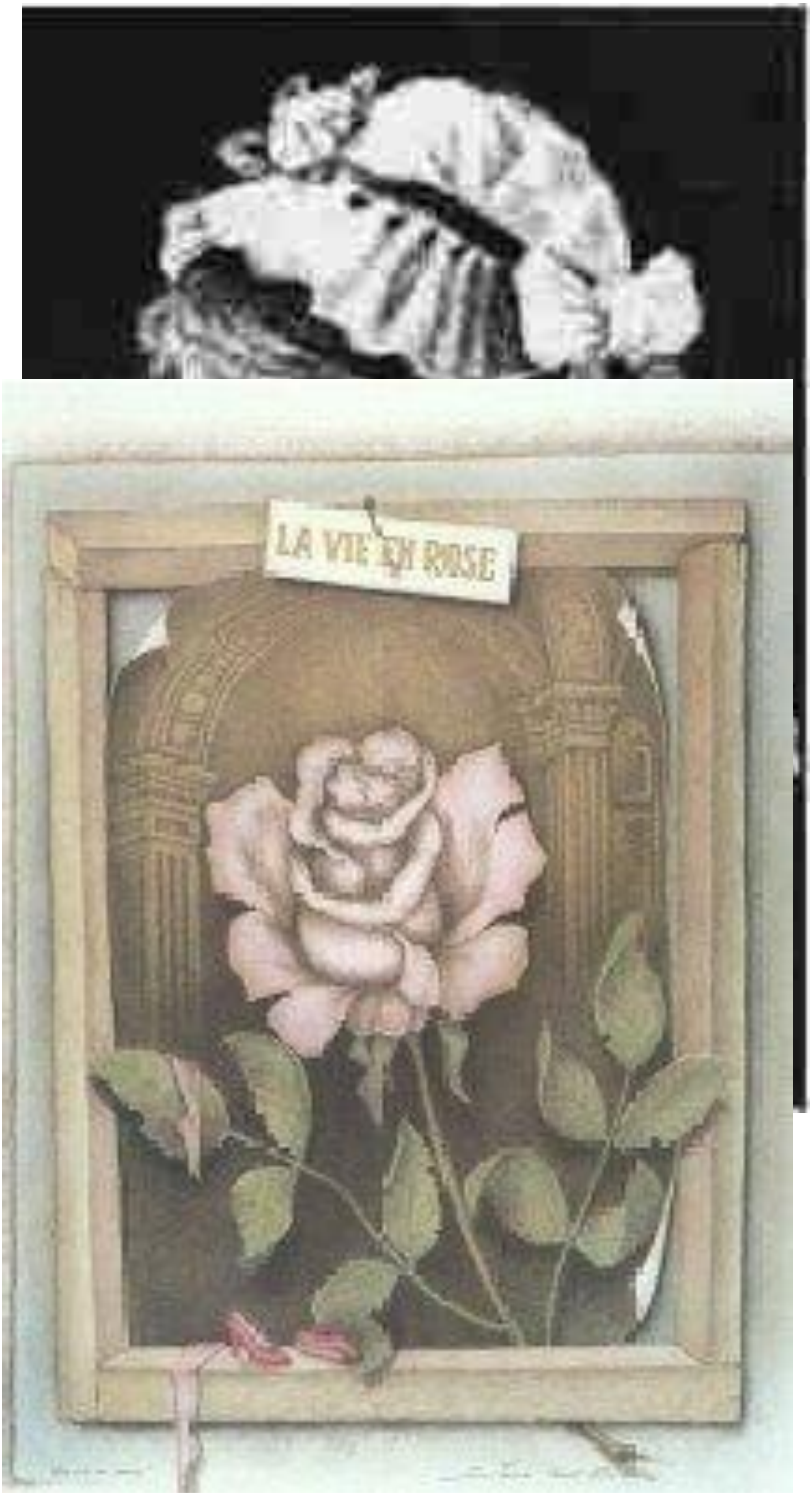

15-rasm

16-rasm

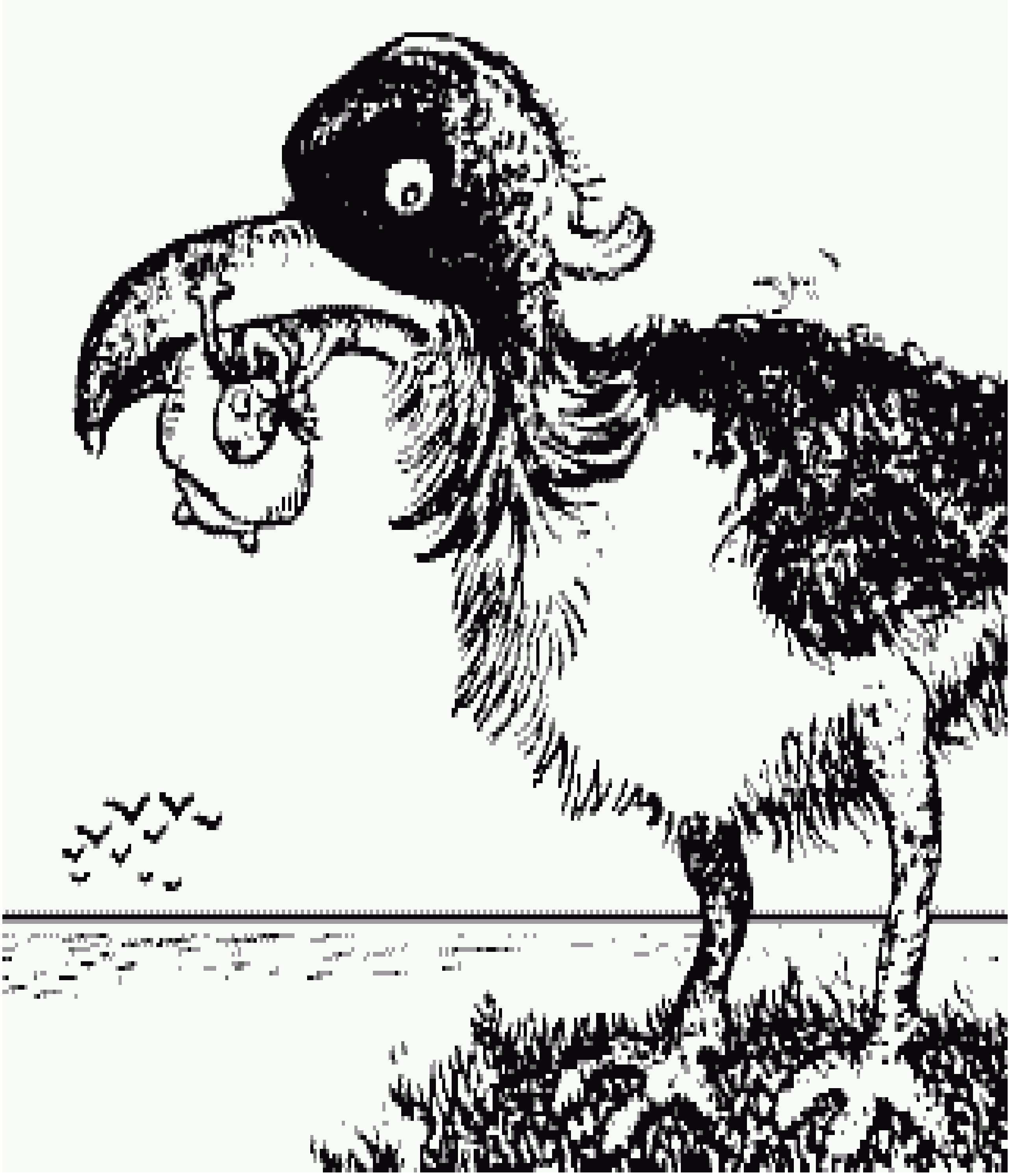

17-rasm

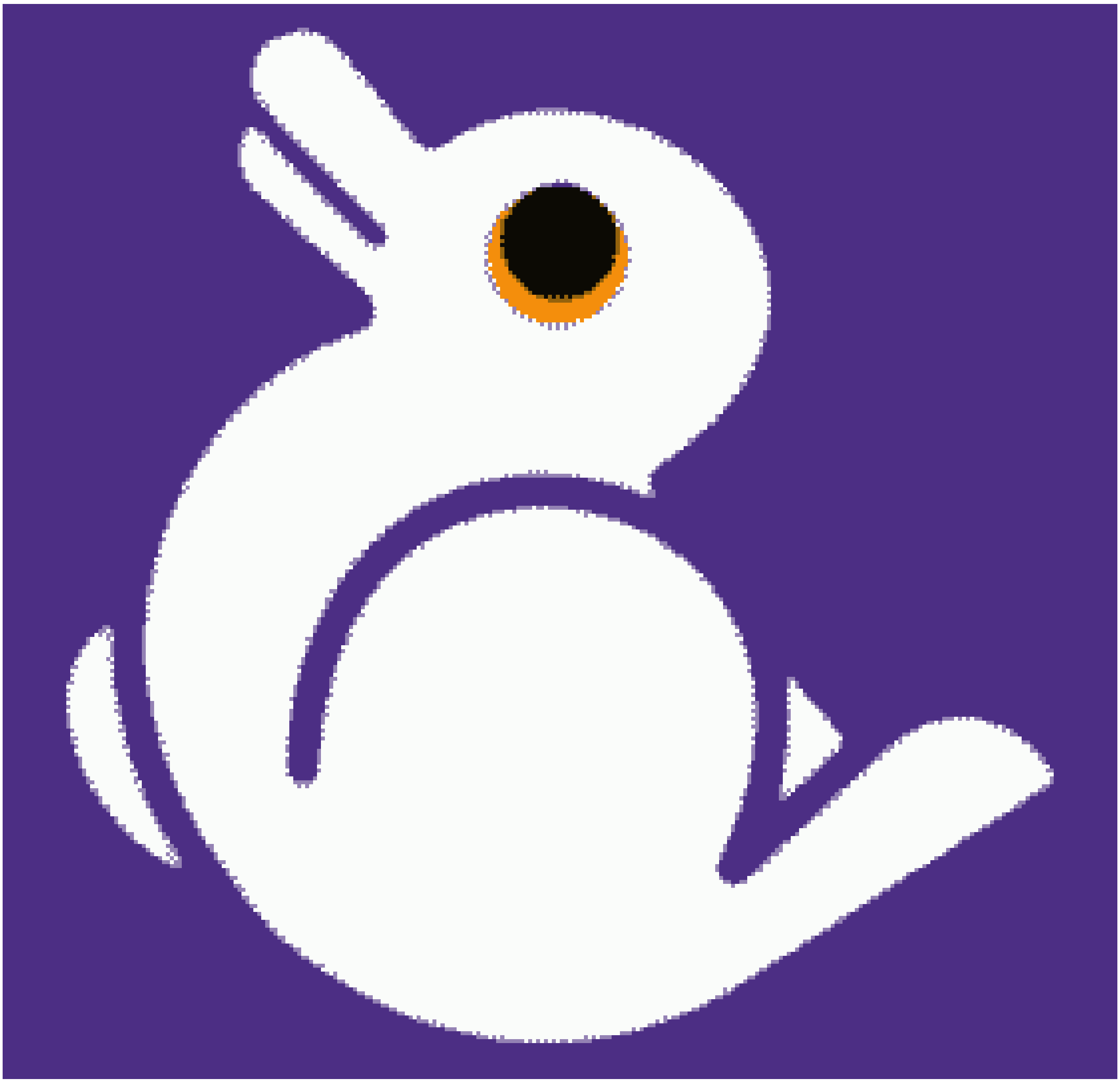

18-rasm

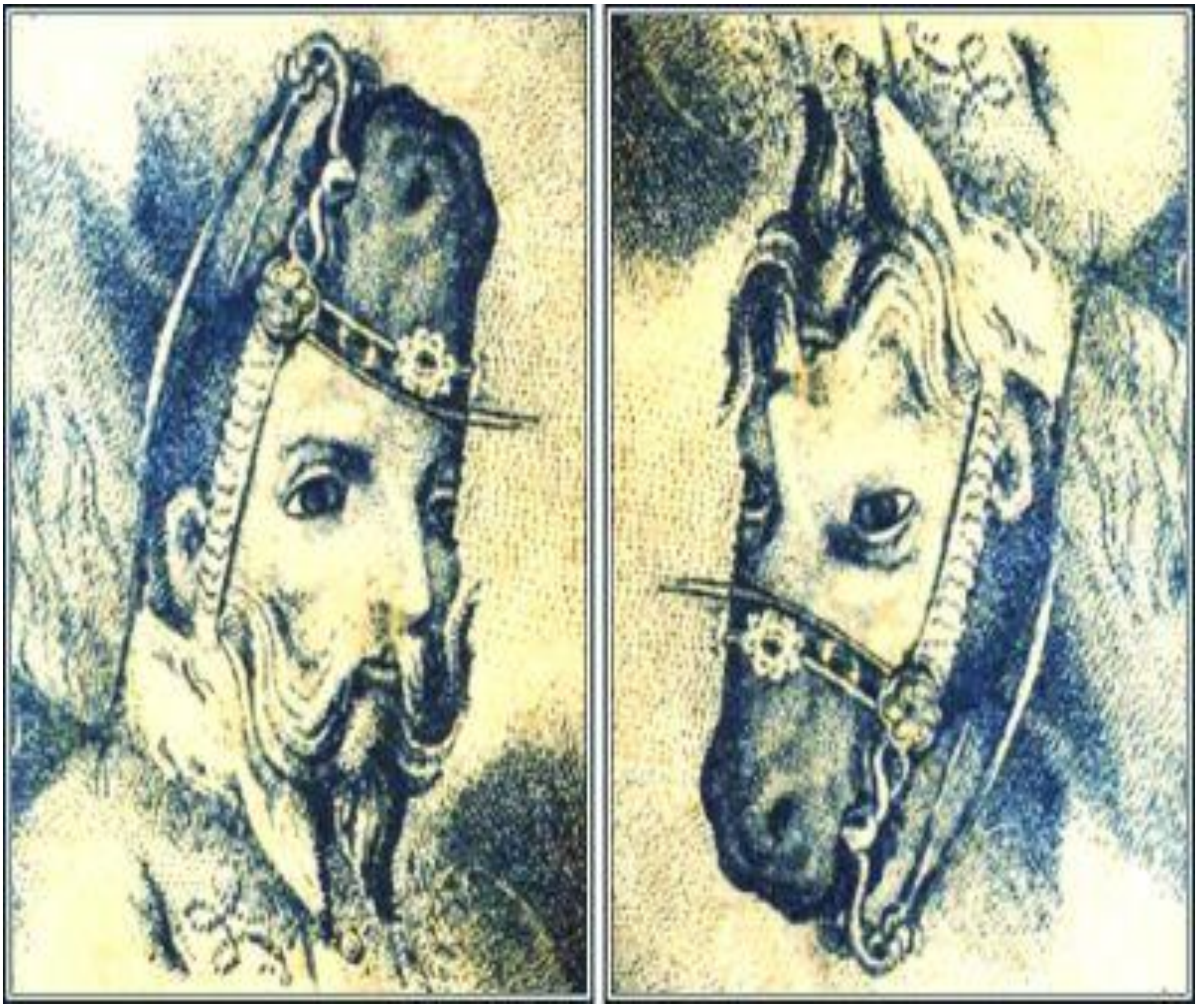

19-rasm

20-rasm

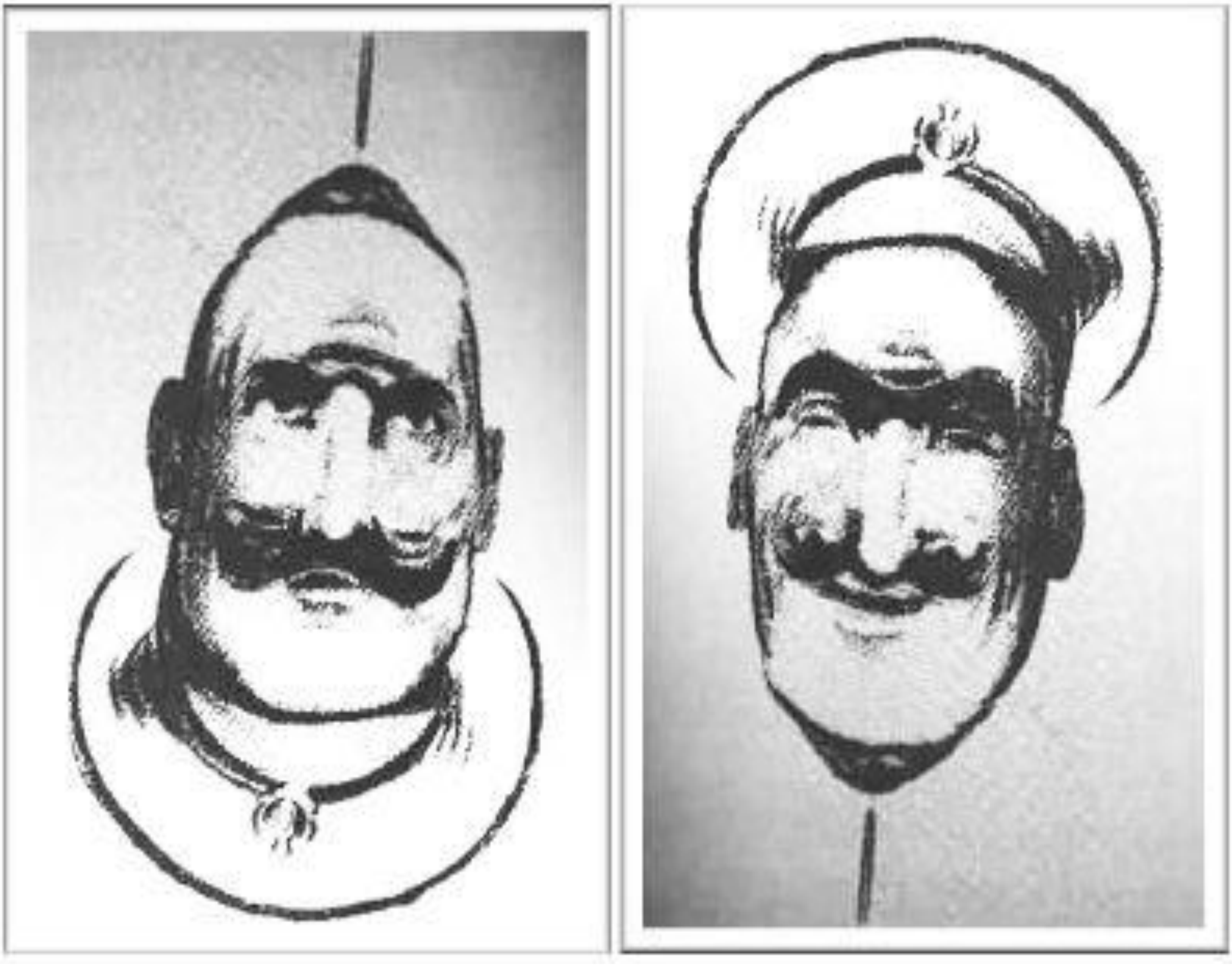

21-rasm

22-rasm

23-rasm

24-rasm

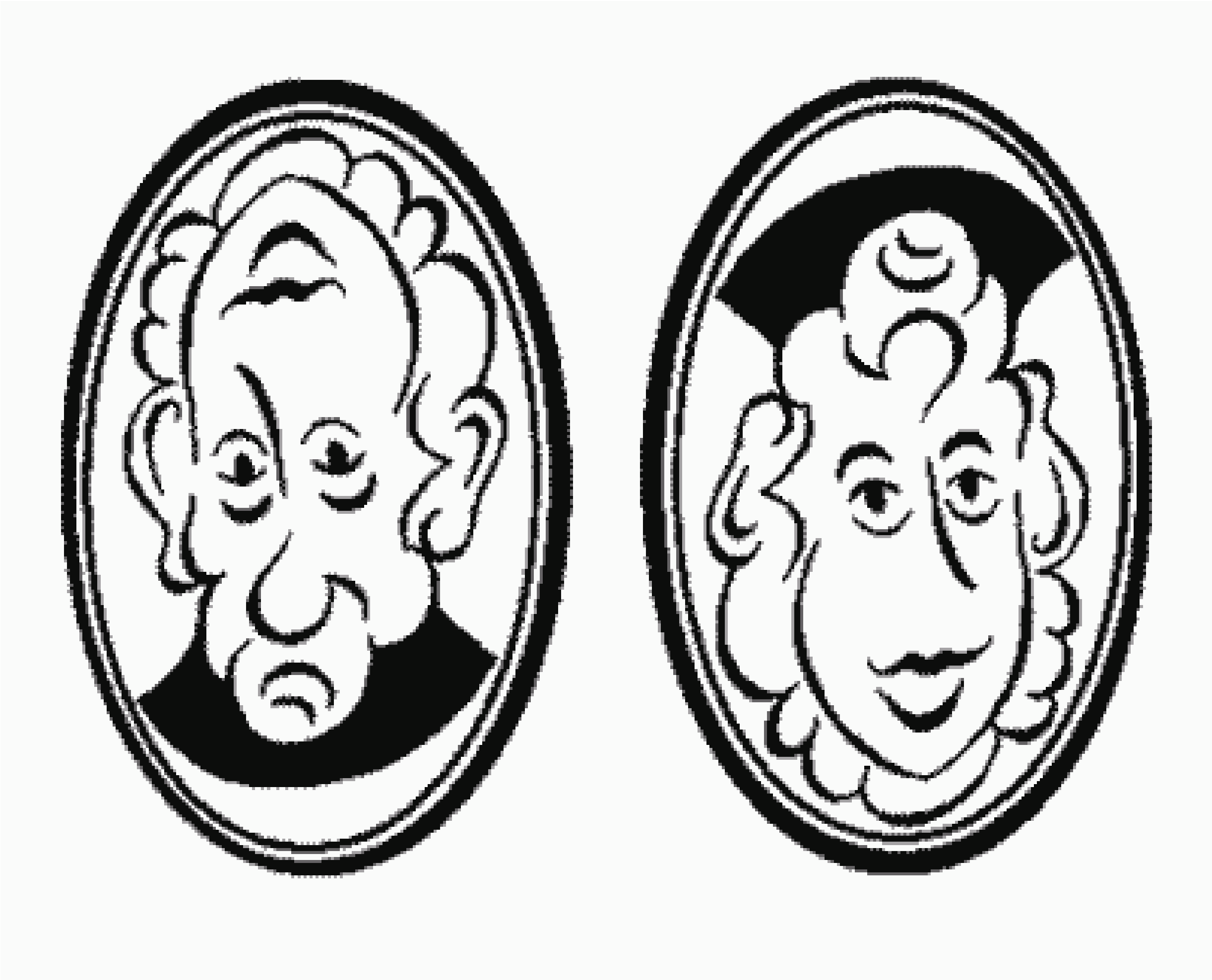

25-rasm

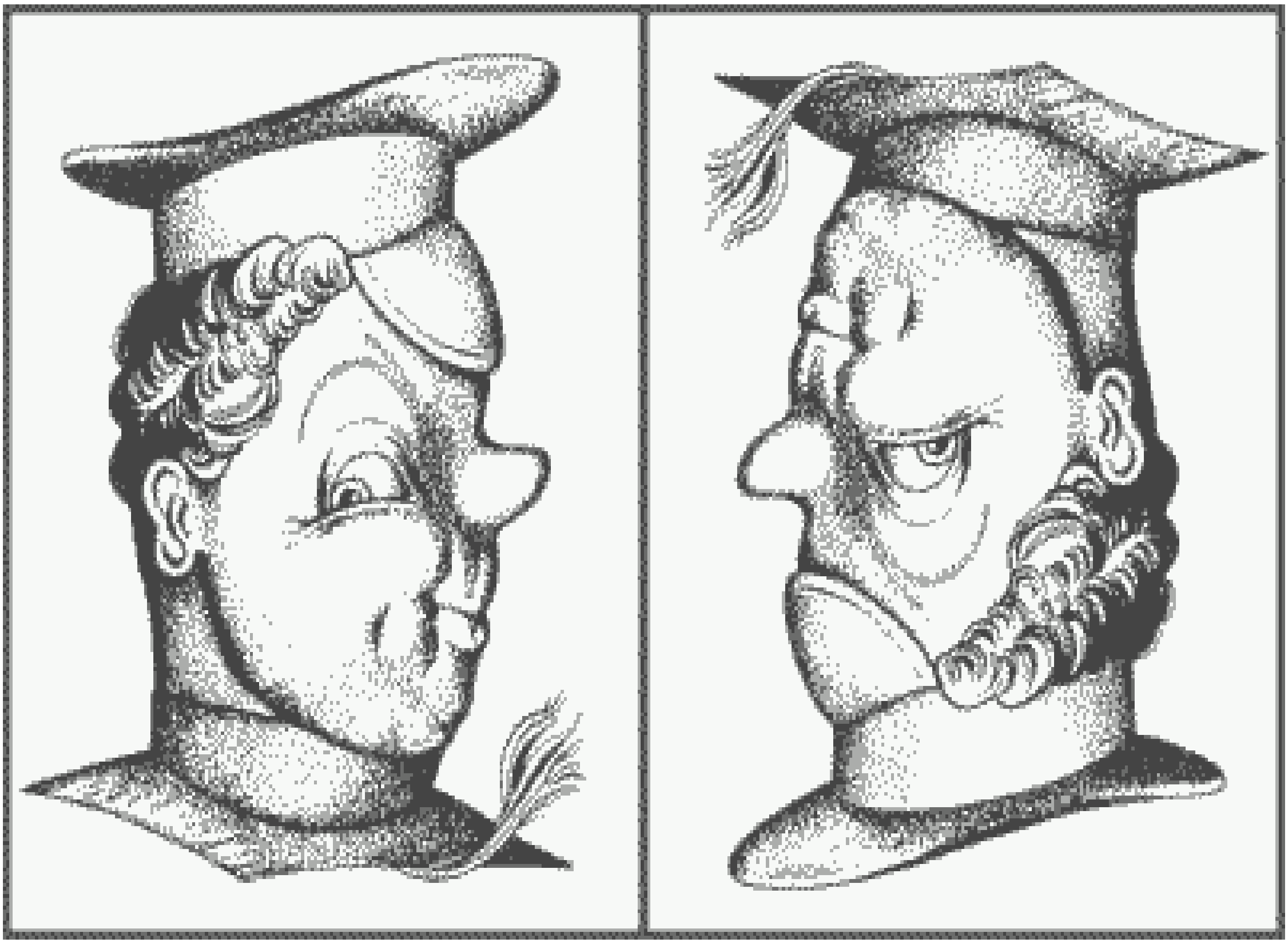

26-rasm